

является анализ “переводческих стратегий”, как составляющей стратегической компетенции при формировании ее у будущих переводчиков. Автором были определены основные навыки и умения, которыми должен овладеть студент в процессе освоения переводческих стратегий; выделены этапы работы с переводом, представлена классификация данного понятия. В завершении исследования предложено определение “переводческая стратегия”.

Ключевые слова: переводческая стратегия, стратегическая компетенция, перевод, переводческие методы, этапы переводческих стратегий.

МУКНАЙЛЕНКО О. The concept of translation strategies as a part of strategic competence

The main subject of this article is interpreting the concept of “translation strategy”. Currently there is no clear definition of this notion. The main aim of this article is to analyse the concept of “translation strategy” as a part of strategic competence for future translators. These are the basic skills that students have to master during developing their ability to use translation strategies. The stages of translation were also highlighted. The classification of this concept was given as well. In conclusion the definition of “translation strategy” was proposed and explained.

Keywords: translation strategies, strategic competence, translation, translation methods, stages of translation strategies.

УДК 372.881.1

Моргунова Н. С.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДИК У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТАМ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

У статті розглянуто можливості використання ігрових методик як засобу активізації мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземних студентів української мови. Автор визначає педагогічні умови, що сприяють активізації мовленнєвої діяльності іноземних студентів у процесі мовної підготовки у вищих навчальних закладах України. Доводиться, що навчальна гра може ефективно застосовуватися на заняттях з мовної підготовки іноземних студентів з урахуванням основних положень теорії провідної діяльності, змісту студентського вікового періоду психічного розвитку та досліджень проблем спілкування та мовленнєвої діяльності. Аналізуються найбільш ефективні для іноземної студентської аудиторії навчальні ігри, їхні особливості та корисність їхнього використання на кожному етапі навчання. Матеріали статті можуть бути використані в аудиторній і позааудиторній роботі з української мови з іноземними студентами, які навчаються в Україні.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, викладання мови, активізація мовленнєвої діяльності, навчальна гра.

Входження української системи вищої освіти в європейський освітній простір викликає інтерес до вивчення мови як засобу спілкування між народами, актуалізує проблеми навчання мови. Головною метою навчання іноземних студентів української мови є формування іншомовної комунікативної компетенції майбутнього спеціаліста, що дає змогу використовувати мову як засіб професійного та міжособистісного

спілкування. Актуальним у наш час є застосування викладачем у практиці таких форм викладання, що забезпечують активну участь кожного іноземного студента, стимулюють мовленнєве спілкування, сприяють формуванню інтересу і прагнення вивчати українську мову. Виходячи з цього, метою мовної підготовки іноземних студентів є не сама система мови, а мовленнєва діяльність.

Дослідженню теорії мовленнєвої діяльності присвячено велику кількість наукових праць видатних психологів (О. О. Леонтьєв, Л. С. Виготський, А. Р. Лурія, І. А. Зимня та ін.), педагогів (П. Арістова, Ю. К. Бабанський, В. Л. Кан-Калік, Є. І. Пассов, М. М. Скаткін, С. Ф. Щербак та ін.), лінгвістів (Л. А. Введенська, Б. Н. Головін, Т. А. Ладиженська та ін.). Але незважаючи на теоретичну розробленість питання, у практичній діяльності викладачів існують протиріччя, які потребують вирішення. Головним з них є протиріччя між усвідомленням педагогом необхідності цілеспрямованого розвитку та активізації мовленнєвої діяльності та недостатньою розробленістю засобів, які орієнтовані на активізацію мовленнєвої діяльності іноземних студентів.

Метою статті є визначення педагогічних умов, що сприяють активізації мовленнєвої діяльності іноземних студентів у процесі мовної підготовки у вищих навчальних закладах України, обґрунтування та характеристика ігрових методик, що можуть бути використані у процесі навчання іноземних студентів українській мові та презентація досвіду використання ігор у викладанні мови на основному етапі навчання іноземних студентів технічних ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає можливість виділити основні підходи до проблеми навчальної гри. В роботах Д. Б. Ельконіна, Н. Я. Михайленко, Н. П. Анікєєва, І. М. Куліша акцентується увага на вивченні ігрових форм діяльності. Е. І. Пасов, В. Л. Скалкін, Є. І. Матецька, Г. В. Рогова, М. Ф. Стронін, А. Gordon, W. R. Lee та ін. у своїх дослідженнях дають методичне обґрунтування навчально-рольових ігор у навчанні іноземних мов. Увагу Н. Г. Баришнікова, С. Н. Смірнова, G. I. Gibbs, P. J. Tansey зосереджено на аналізі рольової поведінки як фактору інтенсифікації навчального процесу.

А. Н. Ксенофонтова [3, с. 181] визначає навчальну гру як самостійну пізнавальну діяльність студентів у рамках мовленнєвої освітньої ситуації на основі процесів сприймання, вираження та дії, спрямованих на розвиток мовленнєвих вмінь та становлення суб'єктної позиції особистості.

Дослідники Н. В. Ахвачєва та Л. Г. Пачіна [1, с. 28] стверджують, що у структуру гри як навчальної діяльності органічно входять цілеполягання, планування, реалізація мети, а також аналіз результатів, в яких особистість повністю реалізує себе як суб'єкт.

Мотивація ігрової діяльності у процесі навчання, як стверджує І. М. Куліш [4, с. 57], забезпечується її добровільністю, можливостями вибору та елементами змагання, задоволення потреби у самоствердженні, самореалізації.

Використання ігрових методик на заняттях сприяє розвитку пізнавальної активності у вивченні мови, робить процес оволодіння іноземною мовою радісним, творчим та колективним. У процесі навчальної гри при навчанні іноземної мови у дорослій аудиторії, на думку Г. О. Китайгородської [2, с. 13], студенти звільняються від страху помилки, група об'єднується єдиною діяльністю, створюється сприятливий клімат спілкування, група перетворюється у суб'єкт навчального процесу.

М. Ф. Стронін [6, с. 102] звертає увагу на те, що ігрова діяльність на уроці іноземної мови не тільки організує процес спілкування цією мовою, але й максимально наближає його до природної комунікації.

Не викликає сумнівів, що детально продумана та методично грамотно організована гра є таким засобом навчання, який дає змогу комплексно вирішувати задачі як практичного, так і виховного, розвиваючого, освітнього характеру. Використання ігрових методик у навчанні сприяє виконанню важливих методичних задач, таких як: створення психологічної готовності учнів до мовленнєвого спілкування, забезпечення природної необхідності багаторазового повторення мовного матеріалу, тренування студентів у виборі необхідного мовного варіанту, що є підготовкою до ситуативної спонтанності у мовленні взагалі.

Оволодіння мовою країни навчання як засобом спілкування потребує від іноземного студента вміння орієнтуватися в певній ситуації, знаходити найбільш ефективні шляхи та засоби вирішення задач, прогнозувати результати своєї навчально-комунікативної діяльності, тобто потребує активної мисленнєвої діяльності суб'єкта. Тому перед викладачем постає необхідність пошуку таких форм, методів та засобів навчання, які б дали змогу вирішити весь комплекс навчально-методичних завдань.

У якості засобів активізації мовленнєвої діяльності при вивченні іноземної мови застосовуються комунікативні методики (інформаційний розрив, перекодування інформації, різні види інтерв'ю та ін.), ігрові методики (мовні, мовленнєві, ролові ігри), проблемні методики (прийоми "мозкового штурму", дискусії, дебатів та ін.), навчання у співпраці.

Жодного викладача не треба переконувати у тому, що гра – це "потужний стимул до оволодіння мовою, що вона веде за собою розвиток. Розвивальне значення гри закладено у самій природі, бо гра – це завжди емоції, а там, де емоції, там активність, там увага та уява, там працює мислення" [5, с. 67].

Навчальна гра у процесі мовної підготовки іноземних студентів

передбачає постановку ігрової мети, але важливішими є визначені викладачем навчальні цілі, такі як формування певних навичок, розвиток певних умінь, навчання спілкування, розвиток необхідних здібностей та психічних функцій, запам'ятовування мовного матеріалу та ін.

Багаторічний досвід роботи з іноземними студентами у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті свідчить про те, що студенти проявляють підвищений інтерес до ігор на заняттях з мови. Це обумовлено тим, що у ході гри створюються умови, які сприяють мимовільному засвоєнню матеріалу, що вивчається, розвитку творчих здібностей та активності іноземних студентів. Крім того, незвичність форми проведення занять, її нешаблонність, нестандартний характер сприяють підтриманню інтересу до вивчення мови.

Головною метою мовної підготовки іноземних студентів як навчальної дисципліни є навчання мови як засобу спілкування. Саме це обумовлює ефективність використання гри на занятті, оскільки вона допомагає забезпечити взаємне спілкування усіх учасників навчального процесу та мотивує мовленнєву діяльність іноземних студентів. Використання гри сприяє комунікативно-діяльнісному характеру навчання, психологічній спрямованості заняття на активізацію мовленнєвої діяльності іноземних студентів засобами мови, яку вони вивчають.

Використання гри на занятті з мовної підготовки іноземних студентів дає змогу забезпечити не тільки індивідуальну, але й парну, групову, колективну форми роботи на занятті, що дає змогу кожному студенту максимально ефективно використовувати навчальний час. Головним при цьому є те, що гра дає змогу успішно вирішувати основну задачу – навчання спілкування іноземною мовою за допомогою спілкування. Спілкування у процесі здійснення ігрової дії передбачає використання комплексу знань, навичок та вмінь, а це означає, що навчальна гра створює умови для реалізації основних принципів навчання іноземної мови.

Здатність гри проілюструвати дію певного мовного явища, можливість відразу ж випробувати його на практиці, а у випадку неуспіху повторити його ще до повного оволодіння їм, виправдовують застосування гри і як засобу наочності, і як вправи. Особливість навчальної гри полягає у тому, що вона включається до навчального процесу як творче навчальне завдання і представляє для студентів завдання (проблему чи проблемну ситуацію), яке потрібно негайно вирішити, отже вона забезпечує реальні умови для активної мовленнєвої діяльності, сприяє формуванню і розвитку іншомовних мовленнєвих умінь. Вирішення проблеми потребує від студента аналізу та узагальнення даних, прогнозування дій, перегляду та відбору необхідних знань, умінь та навичок у конкретній діяльності, які є в арсеналі студента, прийняття рішення, його апробації і перевірки, а

значить, гра для студента – це і мовленнєва вправа. Отримання певного результату у процесі вирішення ігрового завдання, зв'язаного з успіхом чи невдачею, примушує студента – учасника гри – миттєво реагувати на ситуацію, що склалася, і у випадку необхідності, змінювати стратегію і тактику. Вирішення ігрового завдання потребує від студента актуальності набутих знань, навичок і вмінь і дає можливість продемонструвати усе, чого він навчився за певний період. Таким чином, гра для студента є також своєрідним засобом звіту, що виправдовує застосування її у ролі контрольної чи залікової роботи.

Зміст навчальних ігор повинен відповідати змісту дисципліни “українська мова як іноземна”, враховувати потреби та інтереси самого студента, мати професійну спрямованість, оскільки мова є для іноземного студента засобом оволодіння майбутньою професією, необхідною складовою його професійної компетентності.

Використання навчальної гри на занятті з іноземної мови потребує дотримання певних педагогічних умов. По-перше, необхідним є створення комфортного навчального середовища, яке б сприяло формуванню в студента мотиву та бажання висловитися, сформулювати певну сентенцію на іноземній мові. По-друге – поступове ускладнення навчальної гри у рамках вивчення однієї теми. По-третє, врахування особливостей побудови навчальної гри в мовленнєвій навчальній ситуації на основі процесів сприймання, вираження та впливу. І, по-четверте, актуалізація суб'єктної позиції особистості студента та формування ціннісного відношення до вивчення іноземної мови.

У практиці мовної підготовки іноземних студентів у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті застосовується декілька видів ігрових методик. Усі вони за цілями та задачами навчання можуть бути розділені на мовні (аспектні), мовленнєві (за видами мовленнєвої діяльності) та ті, що мають за мету навчання іншомовного спілкування.

Мовні ігри спрямовані на засвоєння різних аспектів української (російської) мови (фонетики, лексики, граматики, стилістики). Але слід зазначити, що цей розподіл є декілька умовним, тому що неможливо вивчити лексику без фонетики, а граматику без лексики. Виділяючи мовні (аспектні) ігри, ми, перш за все, акцентуємо увагу на досягненні конкретних навчальних цілей, які повинна забезпечити певна гра. Але у практиці на етапі контролю певного мовного матеріалу застосовуються і змішані ігри. Найбільш ефективним застосування мовних (аспектних) ігор у чистому вигляді виявилось на початковому етапі навчання мови або на етапі введення певного матеріалу.

Головною метою фонетичних ігор є постановка та корекція вимови,

відпрацьовування інтонації. Вони відрізняються нетривалістю, будуються, як правило, на основі імітації, можуть містити елемент змагання. Такі види ігор використовуються регулярно на початковому етапі навчання у початково-фонетичному курсі та у межах фонетичної розминки у базовому та основному курсі мовної підготовки іноземних студентів. Як приклад використання фонетичної гри на занятті з мовної підготовки іноземних студентів можна навести проведення фонетичного конкурсу “Носій мови”, який містив завдання, спрямовані на активізацію правил читання, правил розстановки наголосу у словах, читання речень з правильною інтонацією. Студенти повинні були виконувати ролі людей, які є носіями мови і володіють правильною вимовою. У подальшому на заняттях студенти намагалися говорити правильно, з’явився інтерес до фонетики, хоча до цього переважна більшість вважала, що їм абсолютно не потрібні фонетичні правила, бо для іноземного студента не є важливим, як вимовляти слова та з якою інтонацією говорити речення.

Лексичні ігри концентрують увагу студентів виключно на лексичному матеріалі та мають за мету розширення словникового запасу, ілюстрацію та відпрацьовування вживання слів у ситуаціях спілкування, а також активізацію мовленнєвої діяльності студентів та розвиток їх мовленнєвої реакції. Це можуть бути кросворди, ігри, в яких треба відтворити слово за допомогою додаткових питань, ілюстративний диктант тощо.

Граматичні ігри забезпечують уміння студентів застосовувати на практиці знання з граматики та дають змогу активізувати їх мисленнєву діяльність, яка спрямована на вживання лексико-граматичних конструкцій у природних умовах спілкування. Граматичні ігри у чистому вигляді застосовуються переважно на початковому етапі. Як свідчить практичний досвід використання граматичних ігор, на базовому та основному етапі навчання вони є найбільш ефективними у тому випадку, коли діяльність навколо певного граматичного явища пов’язана з іншою, наприклад, мовленнєвою (читання, аудіювання, говоріння, письмо) чи комунікативною (спілкування, взаємодія) діяльністю.

Стилістичні ігри, які мають за мету навчання студентів орієнтації у різних стилях спілкування, є нечисленими, як суто стилістичні використовуються на початковому етапі, а на базовому та основному етапах входять до складу змішаних чи мовленнєвих та комунікативних імітаційно-модулюючих ігор (наприклад, рольові ігри).

Мовленнєві ігри забезпечують формування вмінь використовувати мовні засоби у процесі здійсненні мовленнєвого акту (монологічного чи діалогічного, писемного чи усного). Вони відштовхуються від конкретної ситуації, в якій здійснюється мовленнєва дія. На практиці кожному виду мовленнєвої діяльності відповідає певний вид гри: гри для навчання

читання, для навчання аудіювання, для навчання говоріння, для навчання письма.

Ігри для навчання читання та аудіювання мають за мету формування та розвиток відповідних інтелектуальних вмінь. Забезпечуючи студентів засобами та прийомами роботи з текстом, ці ігри вчать виокремлювати з нього необхідну і важливу інформацію. Вони передбачають роботу студентів з писемним текстом чи аудіотекстом: кодування, ілюстрування, конструювання, прогнозування, перифраз, стискування та розширення, відновлення пропущеного. При цьому, як і у мовних іграх, тут існує взаємодія учасників (співпраця та змагання). Корисними виявилися ігри типу "викладач-студент", коли студенти читають один одному певний текст, по черзі виконуючи то роль студента, то роль викладача та оцінюючи при цьому дії свого партнера.

Ігри для навчання говоріння та письма пов'язані з формуванням і розвитком умінь, які потрібні для здійснення продуктивних видів мовної діяльності. Як правило, на початковому етапі це виконання за зразком, на наступних етапах ці ігри мають більш самостійний, творчий характер.

Оскільки текст (зміст) та його відтворення залежать від конкретних обставин, то найбільш ефективними на основному етапі мовної підготовки іноземних студентів виявилися рольові, імітаційно-модулюючі ігри (театралізація, інсценування, ситуаційно-рольова, ділова гра), а також комунікативні ігри взаємодії.

Наведена система навчальних ігор реалізується на всіх етапах навчання української мови як іноземної у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті. Але необхідно відзначити, що для того, щоб використання ігор було ефективним, необхідно не тільки вміло і доцільно поєднувати їх з традиційними та активними методами, але й дотримуватися певної послідовності в їхньому використанні.

Моделювання ігрових ситуації на певних етапах заняття з мовної підготовки іноземних студентів можливе за допомогою різноманітних засобів: наочність, словесний опис, перегляд відеофрагменту, інсценування, оформлення тематичних буклетів, створення реклами, написання статті у газету, створення презентацій, рольові ігри. Вибір форми роботи та типу ігрового завдання залежить від рівня підготовленості студентів, їхнього психологічного стану на момент виконання роботи та ін. Важливо враховувати адекватність мовленнєвої ситуації мовній підготовці студента та реальній ситуації спілкування, яка повинна бути зрозумілою для іноземного студента. Запропонована мовленнєва ситуація мусить стимулювати мотивацію іноземного студента до навчання мови, викликати інтерес до завдання, бажання добре виконати його.

Висновки. Теоретичний аналіз проблеми та практика роботи

викладачів кафедри мовної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету дає підстави стверджувати, що навчальна гра може ефективно застосовуватися на заняттях з української мови як іноземної з урахуванням основних положень теорії провідної діяльності, змісту студентського вікового періоду психічного розвитку та досліджень проблем спілкування та мовленнєвої діяльності.

Використана література:

1. *Ахвачева Н. А.* Игровые формы учебной деятельности как средство ее активизации на занятиях по иностранному языку / Н. А. Ахвачева, Л. Г. Пачина // Иностранный язык в школе.– 1980. – № 1. – С. 26-33.
2. *Китайгородская Г. А.* Интенсивное обучение иностранным языкам / Г. А. Китайгородская. – М., 2004. – 247 с.
3. *Ксенофونتова А. Н.* Теоретические и прикладные аспекты развития речевой деятельности / А. Н. Ксенофонтowa, Н. В. Еремина, В. В. Тomin. – Оренбург, 2007. – 280 с.
4. *Куліш І. М.* Дидактичні ігри з іноземних мов / І. М. Куліш. – Черкаси, 2001. – 76 с.
5. *Степанова Е. А.* Игра как средство развития интереса к изучаемому языку / Е. А. Степанова // Иностранный язык в школе. – 2004. – № 2. – С. 65-76.
6. *Стронин М. Ф.* Обучающие игры на уроке английского языка / М. Ф. Стронин. – М.: Просвещение, 1981. – 170 с.

References:

1. *Akhvacheva N. A.* Igrovye formy uchebnoy deyatel'nosti kak sredstvo ee aktivizatsii na zanyatiyakh po inostrannomu yazyku / N. A. Akhvacheva, L. G. Pachina // Inostranny yazyk v shkole.– 1980. – № 1. – S. 26-33.
2. *Kitaygorodskaya G. A.* Intensivnoe obuchenie inostrannym yazykam / G. A. Kitaygorodskaya. – M., 2004. – 247 s.
3. *Ksenofontova A. N.* Teoreticheskie i prikladnye aspekty razvitiya rechevoy deyatel'nosti / A. N. Ksenofontova, N. V. Yeremina, V. V. Tomin. – Orenburg, 2007. – 280 s.
4. *Kulish I. M.* Dydaktychni ihry z inozemnykh mov / I. M. Kulish. – Cherkasy, 2001. – 76 s.
5. *Stepanova Ye. A.* Igra kak sredstvo razvitiya interesa k izuchaemomu yazyku / Ye. A. Stepanova // Inostranny yazyk v shkole. – 2004. – № 2.– S. 65-76.
6. *Stronin M. F.* Obuchayushchie igry na uroke angliyskogo yazyka / M. F. Stronin. – M.: Prosveshchenie, 1981. – 170 s.

МОРГУНОВА Н. С. Использование игровых методик в преподавании украинского языка как иностранного студентам технических вузов.

В статье рассматриваются возможности использования игровых методик как средства активизации речевой деятельности в процессе обучения иностранных студентов украинскому языку. Автор определяет педагогические условия, способствующие активизации речевой деятельности иностранных студентов в процессе языковой подготовки в высших учебных заведениях Украины. Доказывается, что учебная игра может эффективно использоваться на занятиях по языковой подготовке иностранных студентов с учетом основных положений теории ведущей деятельности, содержания студенческого возрастного периода психического развития и исследований проблем общения и речевой деятельности. Анализируются наиболее эффективные для иностранной студенческой аудитории учебные игры, их особенности и полезность их использования на каждом этапе обучения. Материалы статьи могут быть использованы в аудиторной и внеаудиторной работе по украинскому языку с иностранными студентами, обучающимися в Украине.

Ключевые слова: речевая деятельность, преподавание языка, активизация речевой деятельности, учебная игра.

MORGUNOVA N. S. Activation of speech activity of foreign students by means of game in the process of language training.

The possibilities of the usage of game methodic as a mean of the activation of speech activity of foreign students in the course of Ukrainian as a foreign language are considered in the article. The author defines pedagogical conditions that help to activate the speech of foreign students in the process of language training in higher educational institutions of Ukraine. The fact of the effective usage of the educational game at the language training lessons for foreign students with the assumption of the main positions of the theory of leadership activities, content of the student age period of mental development and researches on the communication problems and speech activities is proved. The most effective for foreign student's audience educational games, their features and usefulness of use at each level of learning are analyzed in the article. Materials of the article may be used for curricular and extracurricular activities for foreign students studying in Ukraine.

Keywords: *speech activity, language training, activation of speech activity, educational game.*

УДК 37.02

Пашко М. І.

ЗАДАЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглядається можливість розвитку творчого мислення учнів загальноосвітніх навчальних закладів фізико-технічного профілю в процесі розв'язання олімпіадних задач.

Ключові слова: *розвиток творчого мислення, олімпіадні задачі, загальноосвітні навчальні заклади фізико-технічного профілю.*

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства у всіх галузях людської діяльності яскраво виражена потреба у фахівцях, які вміють системно мислити, швидко і нестандартно розв'язувати виникаючі проблеми та володіють високим рівнем розвитку творчого потенціалу.

Однак на сьогодні спостерігається значний спад розвитку творчого мислення молоді. Цей факт у поєднанні з результатами досліджень психологів (першими з яких можна вважати праці Т. Рібо [1], згідно з якими швидкість зростання творчих здібностей у більшості людей сповільнюється приблизно у 18 років, що відповідає часу закінчення школи) націлюють на необхідність постійного розвитку та активізації творчого мислення учнів саме у шкільні роки.

На розвиток творчих здібностей учнів орієнтують усі державні та відомчі директивні документи України. Виходячи із завдань, які в них окреслені, розвиток творчого мислення школярів у процесі навчання входить до числа пріоритетних завдань, що стоять перед сучасними загальноосвітніми навчальними закладами.